

dr Andreja Mihailović

Krivično pravo – opšti dio (V)

po udžbeniku Krivično pravo –
Zoran Stojanović

Pojam i osnovi isključenja protivpravnosti

Nužna odbrana

Krajnja nužda

Krivica

Umišljaj

Nehat

PROTIVPRAVNOST

Protivpravnost – određenost nekog ponašanja u krivičnom zakonu kao krivičnog djela

Izuzetno, protivpravnost može biti isključena usled čega bi djelo, iako u zakonu određeno kao krivično djelo, izgubilo karakter krivičnog djela

Osnovi isključenja protivpravnosti:

1. predviđeni krivičnim zakonom (nužna odbrana, krajnja nužda) i

2. osnovi do kojih se došlo u teoriji ili koje propisuju neka strana zakonodavstva (izvršenje službene dužnosti, pristanak povrijeđenog, naređenje pretpostavljenog, dozvoljeni rizik)

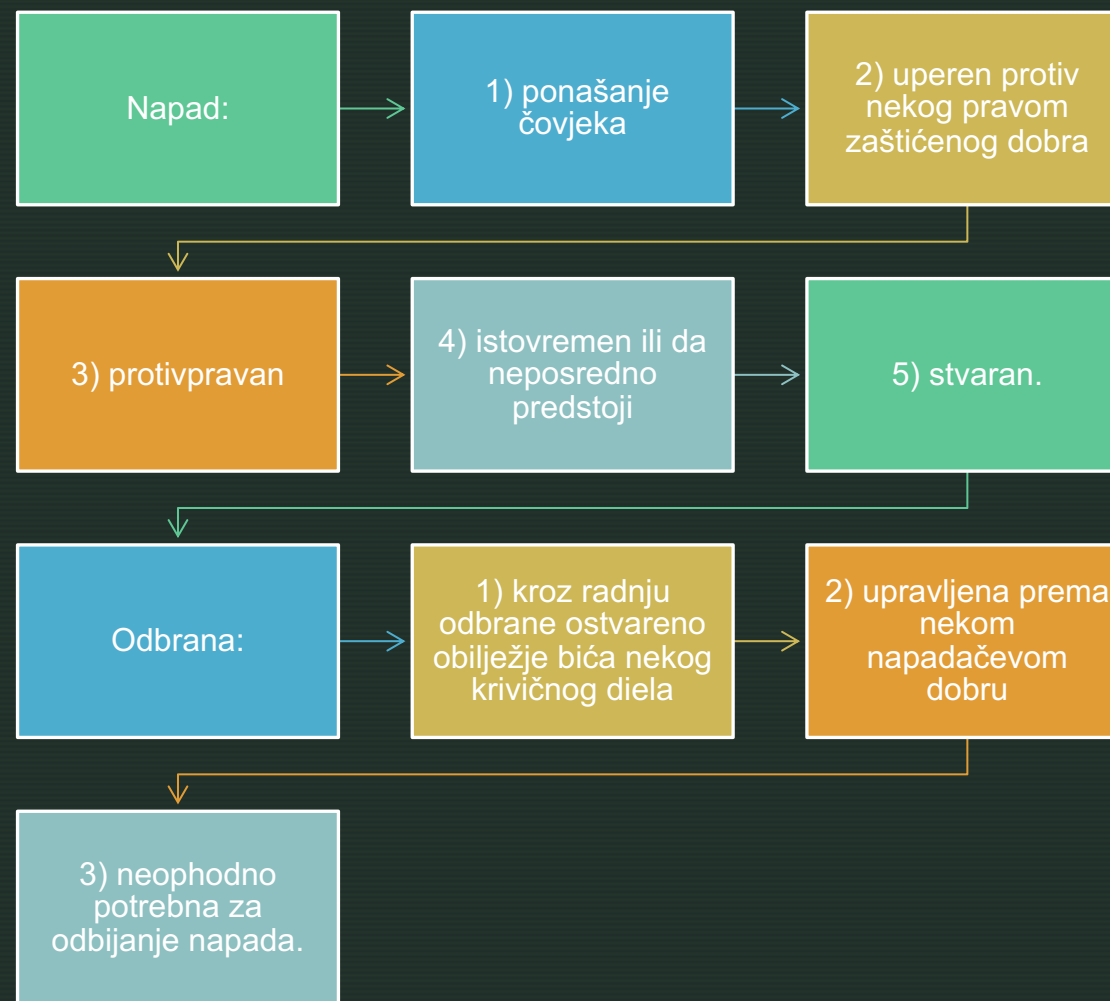
NUŽNA ODBRANA

- isključuje postojanje krivičnog djela, tj. djelo učinjeno u nužnoj odbrani nije krivično djelo.

Nužna je ona odbrana koja je neophodno potrebna da učinilac od svog dobra ili dobra drugoga odblje istovremen ili neposredno predstojeći protivpravan napad (sukob prava sa nepravom)

Nužna odbrana postoji ne samo onda kada neko odbija napad od sebe nego i od nekog drugog lica (nužna pomoć)

Dva elementa – 1. napad i 2. odbrana

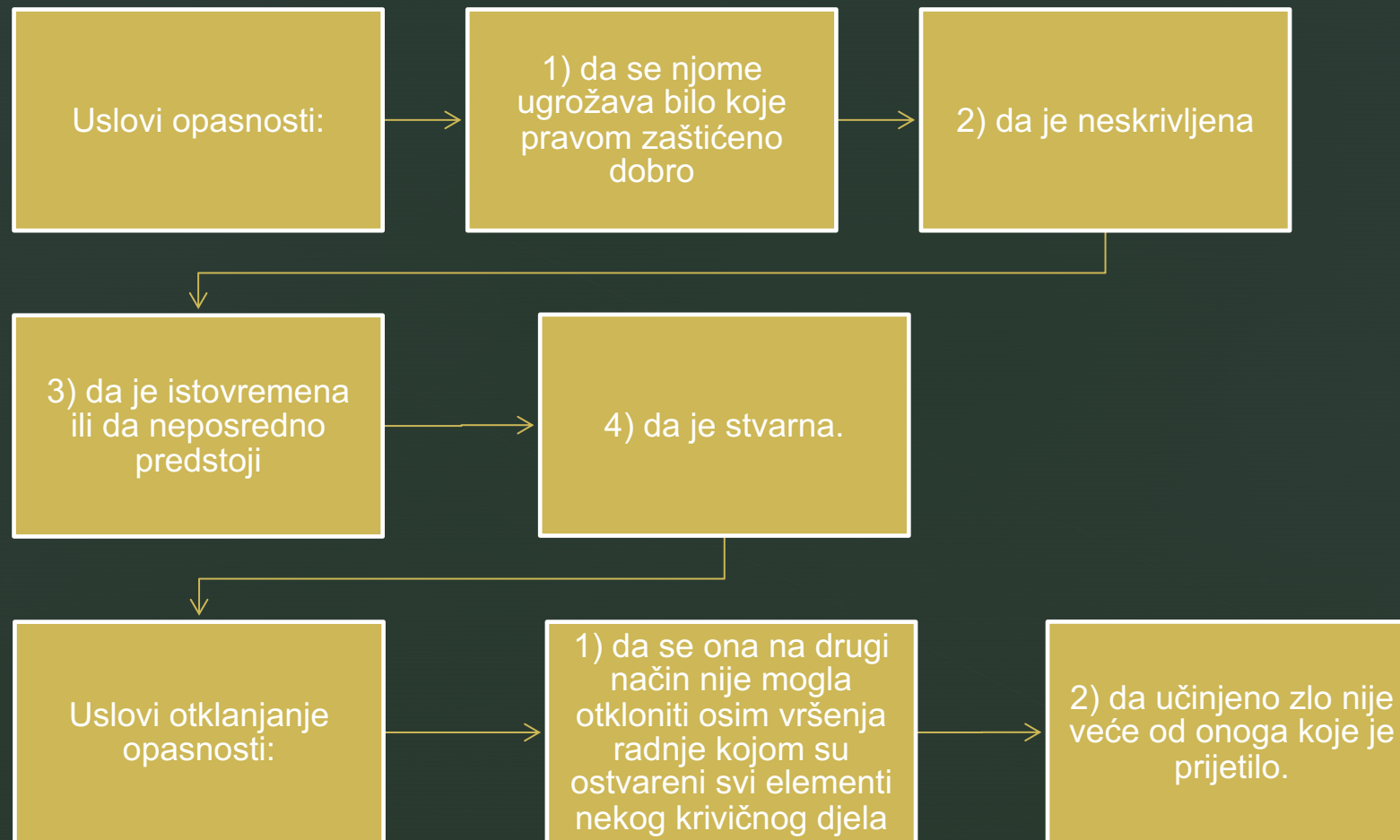
Prekoračenje (eksces) nužne odbrane

- Od posebnog značaja je pitanje srazmjere između vrijednosti napadačevog dobra i dobra koje se brani (uslov koji zahtijeva da je odbrana neophodno potrebna nije ispunjen u slučaju kada dođe do veće, očiglednije nesrazmjere ovih dobara, tj. kada dođe do povrede znatno vrednijeg dobra napadača)
- Prekoračenje (eksces) granica nužne odbrane postoji kada su ostvareni svi uslovi odbrane i napada osim onog koji zahtijeva da je odbrana bila neophodno potrebna (intenzivni prekoračenje) – u tom slučaju postoji krivično djelo, uz fakultativni osnov ublažavanja kazne kada je prekoračenje izvršeno usled jake prepasti i razdraženosti izazvane napadom
- Ekstenzivno prekoračenje – postoji kada napad prestane (sudska praksa ga ne prihvata)

Krajnja nužda

- Krajnja nužda postoji kada je djelo učinjeno radi toga da učinilac otkloni od svog dobra ili dobra drugoga istovremenu ili neposredno predstojeću neskrivljenu opasnost koja se na drugi način nije mogla otkloniti, a pri tom učinjeno zlo nije veće od zla koje je prijetilo (sukob prava sa pravom)
- Strožiji zakonski uslovi za postojanje krajnje nužde - zahtijeva se stroga ekvivalencija između dobra koje se spasava i onog koje se žrtvuje
- Opasnost je stanje u kome je neko dobro ugroženo i prema okolnostima konkretnog slučaja postoji neposredna mogućnost da ono bude povrijeđeno (za raziku od napada kod nužne odbrane, može biti izazvana ne samo ljudskom radnjom nego i na bilo koji drugi način, npr. djelovanjem prirodnih nepogoda, napada životinja)
- Zakon nije ograničio dobra koja se mogu štiti, iako su to po prirodi stvari najvažnija dobra, kao što je život, tjelesni integritet, imovina. Mogu se štiti kako svoja tako i tuđa dobra.
- 2 elementa: 1. Opasnost i 2. Otklanjanje opasnosti

Krajnja nužda

Prekoračenje (eksces) krajnje nužde

- Riješeno u osnovi na isti način kao i kod nužne odbrane
- Prekoračenje koje je zakonski relevantno intenzivni, a ne i ekstenzivni eksces krajnje nužde
- Postoji onda kada je opasnost otklonjena povredom dobra veće vrijednosti od vrijednosti dobra od koga se otklanjala opasnost
- Prekoračenje će postojati i onda kada se sa ciljem otklanjanja opasnosti moglo povrijediti dobro manje vrijednosti ili je povreda određenog dobra mogla biti manjeg intenziteta
- U tom slučaju krivično djelo postoji, ali zakon predviđa fakultativni osnov za ublažavanje kazne, a ukoliko je prekoračenje učinjeno pod naročito olakšavajućim okolnostima učinilac se može osloboditi od kazne.

Osnovi isključenja protivpravnosti kojii nisu predviđeni zakonom

1) Vršenje službene dužnosti - osnovi isključenja protivpravnosti koji proizlaze iz vršenja određene službene dužnosti zasnovane na zakonu (npr. lišavanje slobode sa ciljem izdržavanja kazne zatvora, narušavanje nepovredivosti stana sa ciljem hvatanja učinioca krivičnog djela/obezbjedivanja dokaza, primjena prinude od strane policije u skladu sa zakonom i propisima)

2) Naređenje pretpostavljenog - u našem krivičnom pravu se javlja kao osnov pravnosti samo u vršenju službene dužnosti u Vojsci Crne Gore pod uslovima da se naređenje tiče službene dužnosti i da se ne odnosi na izvršenje nekog krivičnog djela za koje se može izreći pet godina zatvora ili teža kazna (ne može isključiti postojanje takvog krivičnog djela u slučaju da je potčinjeni znao da izvršenje naređenja predstavlja krivično djelo)

3) Pristanak povrijeđenog - treba razlikovati od slučajeva kada jednostavno nijesu ispunjeni elementi nekog krivičnog djela zato što pristanak lica isključuje prinudu kao bitan elemenat tih krivičnih djela (npr. pristanak je nespojiv sa krivičnim djelom razbojništva, silovanja, iznude itd.) ili zbog pristanka djelo ne vrši neovlašćeno što je kod nekih krivičnih djela obavezan elemenat (npr. krivično djelo povrede tajnosti pisama ili drugih pošiljki ili neovlašćeno otkrivanje tajne od strane advokata ili ljekara); oblast primjene kod nekih strogo ličnih prava sloboda, kao i kod nekih krivičnih djela protiv imovine

- Ostali osnovi: dozvoljeni rizik, disciplinsko kažnjavanje maloljetne djece, obavljanje ljekarske dužnosti

Pojam krivice

Krivica – jedan od 4 obavezna elementa u opštem pojmu krivičnog djela

Postojanje svih konstitutivnih elemenata krivičnog djela istovremeno znači postojanje krivične odgovornosti koja je osnov za primjenu krivičnih sankcija, prije svega kazne

Uračunljivost je neophodna pretpostavka i obavezan element krivice što znači da bez uračunljivosti nema ni krivice (sposobnost učinioca za krivicu koja podrazumijeva ispravnost njegovog psihičkog aparata; pretpostavka uračunljivosti – utvrđuje se samo kada se pojavi sumnja o neuračunljivosti)

Krivica je dvostruki odnos - psihički odnos učinioca prema djelu, kao i odnos društva prema njemu zbog učinjenog djela

3 komponente krivice:

1) Uračunljivost

2) Umišljaj ili nehat

3) Svijest (ili dužnost i mogućnost svijesti) o protivpravnosti

Umišljaj (dolus)

U starijoj doktrini postojao je spor oko toga na čemu se zasniva umišljaj - elementu volje ili elementu svijesti (danas se polazi od toga da su oba ova elementa kod umišljaja neophodna i da su međusobno uslovljeni)

Svijest treba da obuhvati sve bitne elemente bića krivičnog djela (radnju, posljedicu, uzročnu vezu i dr.) - važi i za direktni i za eventualni umišljaj

Razgraničenje eventualnog umišljaja i svjesnog nehata – element svijesti je isti, a razlika postoji u pogledu voljnog elementa jer kod eventualnog umišljaja učinilac pristaje da učini, krivično djelo, kod svjesnog nehata on neće nastupanje posljedice, ne pristaje da učini krivično djelo

Teorija pristajanja - pristajanje treba cijeliti prije svega u odnosu na posljedicu krivičnog djela; Frankova formula postavlja pitanje da li bi učinilac preduzeo radnju u slučaju kada bii znao da će posljedica nastupiti

Dvije vrste umišljaja: direktni i eventualni

Direktni umišljaj postoji onda kad je učinilac bio svjestan svog djela i htio njegove izvršenje,

Eventualni umišljaj postoji onda kad je učinilac bio svjestan da može učiniti djelo pa je na pristao

Nehat (culpa)

U odnosu na umišljaj lakši oblik, odnosno niži stepen krivice (dovoljan za postojanje krivičnog djela samo kada to zakon izričito propisuje, propisana kazna je uvijek blaža nego na umišljajni oblik)

U pogledu nehatnih krivičnih djela ne primjenjuju se neki važni instituti opšteg dijela (na primjer pokušaj, saučesništvo u užem smislu)

2 vrste – svjesni i nesvjesni

Svjesni nehat (luxuria) - postoji onda kada je učinilac svjestan svojom radnjom može učiniti djelo, ali olako drži da do toga neće doći ili da će to moći da spriječi

Element svijesti se kod svjesnog nehata ne razlikuje u odnosu na eventualni umišljaj (svijest o mogućnosti da učini krivično djelo), a razlika se ispoljava na planu voljnog elementa

Nesvjesni nehat (negligentia) – zasniva se isključivo na normativnim elementima; presudna je ocjena o tome da li je učinilac mogao i bio dužan da se drugačije ponaša i tako izbjegne nastupanje posljedice

Objektivni uslov jeste da je učinilac bio dužan da predvidi posljedicu, a subjektivni da je mogao da je predvidi

Osnovi isključenja krivice

Neuračunljivost – KZ prihvata mješoviti (biološko-psihološki) metoda koji za postojanje neuračunljivosti zahtijeva ostvarivanje kako biološkog, tako i psihološkog osnova (potrebno je postojanje nekog abnormalnog duševnog stanja, kao i određenih psihičkih smetnji prouzrokovanih tim stanjima)

Biološki osnov se može ispoljiti u četiri oblika: 1) duševna bolest (koja može biti trajna ili privremena); 2) privremena duševna poremećenost; 3) zaostali duševni razvoj; i 4) druga teža duševna poremećenost

Psihološki osnov se može manifestovati u vidu: 1) nemogućnosti shvatanja značaja svog djela (odsustvo moći rasuđivanja) ili 2) nemogućnosti upravljanja svojim postupcima (odsustvo moći odlučivanja)

Neuračunljivost isključuje krivicu, mogu biti primijenjene mjere bezbjednosti: obaveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi, obaveznog psihijatrijskog liječenja na slobodi, zabrana vršenja poziva, djelatnosti ili dužnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom i oduzimanje predmeta

Bitno smanjena uračunljivost – prelazno stanje između uračunljivosti i neuračunljivosti; nije osnov koji isključuje krivicu već samo predviđa mogućnost ublažavanja kazne

Hvala na pažnji!

